

Socialdemocràcia: atrapats per la història

Fa uns 150 anys John Stuart Mill establia que “en les teories polítiques i filosòfiques, igual que en les persones, l'èxit revela defectes i debilitats que el fracàs hauria ocultat a l'observació” (*Sobre la llibertat*, 1859). Una reflexió que pot aplicar-se a la socialdemocràcia actual (SD).

Com totes les tradicions polítiques contemporànies (liberalismes, nacionalismes, conservadorismes, socialismes, etc.), la SD presenta balanços ambivalents. La gran conquesta que van significar els estats de benestar europeus té en la SD el principal centre de gravetat. Es tracta d'un corrent que també ha contribuït a la millora de l'estabilitat i de la qualitat democràtica d'unes societats amb àmplies classes mitjanes (Eurípides i Aristòtil ja van detectar a l'antiguitat que les classes mitjanes constitueixen la base de l'estabilitat política, en contrast amb les classes dels rics i dels pobres, centrades en els seus interessos particulars i causa d'enfrontaments i d'instabilitat).

Després de la Segona Guerra Mundial, l'objectiu de combatre les desigualtats a través de polítiques redistributives resultava congruent amb el creixement i l'eficiència econòmica. Durant tres dècades l'economia social de mercat semblava una aposta guanyadora i sense rivals decisius de present i de futur. Dit en termes molt genèrics, el reformisme de la SD va col·laborar decisivament a civilitzar el capitalisme (drets socials, educació, sanitat, pensions, etc.). De fet, en el context occidental, el triomfador de la tradició socialista ha sigut Bernstein, no Marx.

Amb la crisi de mitjans dels anys 70, les coses van canviar. Si en el període d'or de la SD (1945-1975) l'orientació redistributiva i de serveis socials era defensada també pels partits de centredreta quan guanyaven les eleccions, a partir dels anys vuitanta la situació es reverteix: quan els partits socialdemòcrates han accedit al poder han aplicat polítiques orientades al mercat.

Quins son els “defectes i debilitats” de què parlava Stuart Mill en el cas de la SD? Com a mínim se'n poden assenyalar de tres tipus: socioeconòmics, polítics i culturals.

En primer lloc, la interpretació que la majoria de la SD va fer de les idees keynesianes es va revelar ineficient per encarar les crisis a partir dels anys vuitanta (a vegades en contra del que sostenia Keynes, que, sortint d'un seminari sobre la seva teoria, va expressar-li a un amic: “En la reunió jo era l'únic que no era keynesià”). Un altre “defecte” de la SD està vinculat al fet que sigui una tradició estatalista. Una característica que li fa tenir dificultats en temps de globalització, revolució tecnològica, grans migracions transnacionals i d'un pluralisme ideològic i moral de base individualista que dilueix el paper de vertebradors socials que havien tingut alguns partits. La SD de les darreres quatre dècades no ha trobat una proposta alternativa al discurs socioeconòmic predominant del liberalisme conservador.

La principal “debilitat” de fons de la SD actual és que no té res nou

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA DE LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA

Els centres de les decisions globals es consoliden al voltant del Pacífic. Europa i la socialdemocràcia s'estan empentint

ons transnacionals com un perill o proposar visions mancades de realisme sense traïr els valors que la van fer créixer. La SD és avui un corrent polític atrapat per la història. No lidera.

En segon lloc, i més enllà d'alguns escàndols de corrupció i de les lluites internes que han minat la imatge d'alguns partits socialdemòcrates, l'emergència de fenòmens dotats de forts components culturals, com les reivindicacions de pluralisme nacional o la multiculturalitat, fan que el discurs de la SD, pensat per abordar temes socioeconòmics de la “societat industrial”, estigui sovint mancat de respostes atractives. Mostra un nacionalisme estatalista que li dificulta entendre, adaptar-se i proposar projectes de progrés en les complexes democràcies actuals. L'agenda conceptual i moral de la SD reflecteix altres temes i altres temps. Les esperances, reals o fictícies, avui parlen altres llenguatges.

Finalment, el desprestigi actual de les institucions europees és un altre element que no ajuda la SD a remuntar el vol. El projecte europeu va estar vinculat en bona part,

a dir. Està a la defensiva. I això implica cedir la iniciativa als competidors, tant els situats a la seva dreta com a la seva esquerra. Bona part de les classes populars europees voten avui aquests competidors (inclosa l'extrema dreta). Però la SD no pot refugiar-se en el discurs de tancar fronteres, veure les migracions

transnacionals com un perill o proposar visions mancades de realisme sense traïr els valors que la van fer créixer. La SD és avui un corrent polític atrapat per la història. No lidera. En segon lloc, i més enllà d'alguns escàndols de corrupció i de les lluites internes que han minat la imatge d'alguns partits socialdemòcrates, l'emergència de fenòmens dotats de forts components culturals, com les reivindicacions de pluralisme nacional o la multiculturalitat, fan que el discurs de la SD, pensat per abordar temes socioeconòmics de la “societat industrial”, estigui sovint mancat de respostes atractives. Mostra un nacionalisme estatalista que li dificulta entendre, adaptar-se i proposar projectes de progrés en les complexes democràcies actuals. L'agenda conceptual i moral de la SD reflecteix altres temes i altres temps. Les esperances, reals o fictícies, avui parlen altres llenguatges. Finalment, el desprestigi actual de les institucions europees és un altre element que no ajuda la SD a remuntar el vol. El projecte europeu va estar vinculat en bona part, encara que no exclusivament, a aquesta tradició. Tanmateix, fa com a mínim quinze anys que ningú sap què vol ser Europa. Un desconcert que també fa forat en el projecte socialdemòcrata. I ningú aposta perquè tornaran les lògiques col·lectives que imperaven en “els temps d'or” de la SD. Són temps passats. La miopia i inoperància dels líders europeus és proporcional al desconcert d'una SD en retirada. Fenòmens del sud d'Europa com el moviment Cinc Estrelles italià, el Podem espanyol o la Syriza grega no constitueixen alternatives globals, però són un indicador de l'obsolescència de l'estatalisme tradicional de la SD en els àmbits socioeconòmic, polític i cultural.

Naturalment, no tots els partits socialdemòcrates són iguals, i no tots participen amb igual intensitat d'aquests “defectes i debilitats”. Tampoc tots van ser igual de protagonistes en els èxits de la SD. Però es detecta un malestar compartit. Els socialdemòcrates actuals no s'agraden gaire. Varen ser capitans de vaixell en el viatge emancipador dels estats de benestar. Avui el vaixell no té capitans. El mercat distribueix unes desigualtats que van a l'alça, els populismes de diferent signe s'instal·len entre les classes populars i no hi ha líders europeistes a l'horitzó. I la SD no té respostes.

Mentrestant, els centres de les decisions globals es consoliden al voltant del Pacífic. Europa i la SD s'estan empentint. I totes dues s'estan quedant sense veu decisiva en un paisatge de futur en què intenten fer ressonar els diversos noms de la nostàlgia.